

ובעיקר דברי הגמ' בסנהדרין נז. שכובש ש"ש בב"נ נתרבה דחייב משום גזילה אע"פ שאינו דומיא דגזילה וכדפרש"י דבעינן שיגזול את החנית, יש לבאר עפ"י מה שביארנו לעיל בפי' בראשית שהחיוב גזילה דב"נ אינו כגדרי גזילה של ישראל, שרק בישראל בעינן דומיא דויגזול את החנית אבל בב"נ דילפינן מילפותא אחרינא בעינן דבר המופקר ומזומן לו וכל שאינו מופקר לו הוי גזילה וא"כ לא שייך לומר אצלו דבעינן חטיפה, ולכך שייך לחייב כובש ש"ש בב"נ משום גזל דאין זה כסף שלו. [ויעוי' בגמ' בב"מ סא. דמבואר שישראל הכובש שכר שכיר עובר בפי' לאוין, בלא תעשוק וגם בלא תגזול וצ"ב מדוע עובר בלא תגזול והרי נתבאר דבעינן דומיא דויגזול את החנית ובכובש ש"ש ליכא חטיפה].

הם אותם דינים שנצטוו ישראל עיי"ש בדבריו. וא"כ אפשר לומר דס"ל לרמב"ן דמה שנצטוו ב"נ בדינין הוא לתקן תקנות עפ"י חפצם בלבד ומש"כ הרמב"ן שנצטוו בכל הדינין ממונות כענין הדינין שנצטוו ישראל כונתו שחייבים לתקן בהם תקנות כישראל אבל לא לדון כדיני ישראל וכ"ז בדינין, אבל משא"כ "בגזל" כאן נצטוו במצוה מיוחדת שחייבים לדון עפ"י דיני ישראל. **ומעתה** יתישבו הדברים דאה"נ גזל כלול נמי בדינין כשאר דיני הממונות אבל לכך הוזהרו במצוה מיוחדת לומר שחייבים לדון עפ"י דיני ישראל. ולפי"ז מיושב נמי מדוע צריך לרבות שבי"נ חייב בכובש שכר שכיר משום גזל תיפוק ליה משום דינין, דמכיון שכובש ש"ש נכלל בגזל א"כ חייבים לדונו עפ"י דיני ישראל.

פרשת בא

בענין - אין מעבירין על המצוות

ושמרתם את המצוות [יב, יז]

המצוות קרי ביה את המצוות, ומבואר בדברי רש"י דכונת המכילתא לומר שהדין של אין מעבירין על המצוות הוא מהלכה של מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה ודין אחד הוא שיש חיוב על האדם לקיים את המצוה בהקדם האפשרי, וכ"כ הריטב"א ביומא לג. וז"ל דמצוה שבאה לידו תחלה יש לו להקדים כדי שלא יתעכב ויתאחר

(א) [ב] **רש"י** הביא את דברי המכילתא וז"ל: א"ר יאשיה אל תקרא ושמרתם את המצוות אלא את המצוות כדרך שאין מחמיצין את המצוה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם באה לידך עשה אותה מיד. - ובגמ' ביומא לג. איתא אמר ריש לקיש אין מעבירין על המצוות, ופרש"י דנפקא לן במכילתא מושמרתם את

מעשות ^{123 4567} המצוה ומהאי טעמא אמרינן במנחות סד: ^{אוצר החכמה} שמביאין את העומר מן הקרוב לירושלים לפי שאין מעבירין על המצוות, והיינו דיש חיוב להקדים ולהזדרז בעשית המצוה.

ולכאורה יש לעיין בדבריהם דמהגמ' ביומא נח: משמע לא כן.

וז"ל הגמ' אמר לך רבי עקיבא מדינא בההוא קרן דפגע ברישא בההוא עבד ברישא דאמר ריש לקיש אין מעבירין על המצוות ואמאי לא עבד משום דכתיב ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח וכיון דיהיב בההוא קרן הדר אתי לההוא קרן דאיחייב למיתב ברישא ע"כ. [וביאור הדברים, שהכהן היה יוצא ביוה"כ מקדש הקדשים ומזה על הפרכת בהיכל ואח"כ יוצא מחוץ למזבח ואינו מזה על הקרן שפוגע תחלה דהיינו מערבית צפונית, אלא יש דין שיצא מחוץ לכל המזבח ושם מתחיל להזות וכשממשיך להזות על שאר הקרנות חוזר לקרן שבה פגע תחלה והיינו מערבית צפונית מדין אין מעבירין על המצוות] ומבואר בגמ' דבמקום שפגע במצוה ועבר עליה ולא קיימה ואפי' שעשה כן מחמת שהתורה צותה עליו לעבור ולא לקיים אפי' צריך לאחמ"כ לחזור לאותו מקום שפגע בתחלה משום אין מעבירין על המצוות, ואם נאמר שאין מעבירין הוא הלכה שבשעה שהמצוה לפניו אל יחמיץ את קיומה אלא יזדרז בעשיתה א"כ מדוע אם עבר עליה צריך לחזור ולקיימה הרי הוא כבר החמיץ אותה ומה שייך בזה זירוז.

ויעויין בחזון יחזקאל על זבחים פ"ו ה"ג שהקשה כן, ולכך כתב

לבאר באופן אחר שאין מעבירין אין זה דין חיוב על "הגברא" בקיום המצוה כמו שפירש"י אלא הגדר הוא שזהו דין "בחפצא" שברגע שפגע במצוה תחלה ויש באפשרותו לקיימה חל במצוה זכות קדימה בעשיתה, ולכן אפילו שעבר עליה ולא קיימה חייב לחזור אליה דהמצוה עצמה דורשת ומחייבת אותו לקיימה עיי"ש, - ובביאור שיטת רש"י והריטב"א נראה לומר דהא דס"ל שאין מעבירין הוא מהלכה שלא יחמיצנה ושיזדרז בעשיתה כל זה כדי לומר מדוע הוא בכלל מחויב לעשות את המצוה כשפוגע בה ואינו יכול להמתין מלקיימה ע"ז אמר ריש לקיש שהתורה חידשה שמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה ולכך נתחייב מיד בעשיתה, אלא דלאחר שכבר נתחייב במצוה יש לומר דחל על המצוה מחמת זה זכות קדימה והיא אשר מחייבת אותו לעשותה בהקדם, ולכן אפילו במקום שעבר והחמיץ אותה חייב לחזור ולקיימה. אמנם עדיין צ"ב דכל זה שייך לומר אם בשעה שעבר עליה היה חייב בעשיתה אבל בסוגיא דיומא הנ"ל הרי בקרן דפגע ברישא עדיין לא נתחייב בהזאה מכיון דיש דין ויצא מחוץ למזבח וא"כ לא שייך לומר דחל עליו חיוב מדין זירוז כל זמן שלא נצטווה ושוב לא חל עליה הכלל דאין מעבירין וצ"ב.

ובאמת דיש לעיין בעיקר דברי הגמ' ביומא שם דאמרינן דמדינא בההוא קרן דפגע ברישא בההוא עבד ברישא מדין אין מעבירין על המצוות, ולכאורה איזה מצוה יש שם והרי מכיון דכתיב ויצא אל המזבח ושרק אח"כ

יתחיל בהזאה א"כ הקרן הראשונה שבה פגע עדיין לא נתחייבה במצוות הזאה ומה שייד לומר ע"ז אין מעבירין. וצ"ל דאה"נ דיש דין שיצא מחוץ למזבח אבל כ"ז אינו לעיכובא ואם הזה קודם שיצא לכאורה יצא ובע"כ דכבר נתחייב בהזאה בשעה שפגע בקרן הראשונה אלא דהאי דכתיב ויצא אל מחוץ למזבח כ"ז לומר דאיכא סדר בהזאת הקרנות שהקרן הקרובה לחוץ קודמת לקרן שפגע ראשונה ודו"ק.

[נ] התוס' ביומא לג. בד"ה אין הקשו דבגמ' בזבחים נא. מבואר שאת שיירי הדם של פרים הנשרפים היה שופך על יסוד מערבי של המזבח דכתיב אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד והיסוד המערבי היה כנגד פתח אהל מועד. והקשו התוס' מדוע הוצרכה הגמ' למילף מפסוק תיפוק ליה משום אין מעבירין על המצוות וביסוד המערבי פוגע הוא ראשונה, ותי' דלא שייד אין מעבירין אלא במקום שיש לפניו שתי מצוות ובכונתו לעשותם ע"ז יש דין קדימה במי שפוגע תחלה אבל במקום שיש לפניו רק מצוה אחת ליכא להאי דינא עיי"ש, ולכאורה אם נאמר שגדר המצוה דאין מעבירין הוא מהלכה שלא יחמיצנה ושיזדרז בעשייתה מאי נפק"מ אם לפניו מצוה אחת או ב' מצוות.

ויש לומר דבאמת אין כונת התוס' לחלק כפשוטו בין מצוה אחת לשתי מצוות דהנה התוס' במגילה ו: הקשו על תי' התוס' דבגמ' במגילה שם מוכח דאף במצוה אחת אמרינן אין מעבירין, דאיכא פלוגתא בזמנה של קריאת המגילה אם נתעברה השנה ר"א

בר' יוסי ס"ל שקורין באדר ראשון דאין מעבירין על המצוות ורשב"ג ס"ל שקורין באדר שני דבעינן למסמך גאולה לגאולה, ומוכח שאף במצוה אחת כקריאת המגילה אמרינן אין מעבירין. - ויעויין בתוס' בזבחים נא. בד"ה אשר, שתי' על קושית התוס' ביומא בנוסח אחר דלא שייד אין מעבירין אלא כשיש שתי מצוות לפניו כגון מצוות קרנות שאינו יודע מהיכן להתחיל אבל לקבוע מקום כגון שפיכת שירים לא אמרינן אין מעבירין, ובשטמ"ק במנחות סד: הקי' על דבריהם מהא דתנן התם מצוות העומר להביא מן הקרוב לירושלים, ואמרינן בגמ' מ"ט משום דאין מעבירין על המצוות ומוכח דאף בכה"ג שלא היו אלא קביעות מקום אמרינן אין מעבירין.

ובישוב דברי התוס' יעויין בחזו"א [זבחים ס"י ט"ו סק"א] שכתב לבאר דמה שכתבו שבקביעות מקום לא אמרינן אין מעבירין כונתם לומר דאין מעבירין שייד רק במקום שעומדים לפניו שתי מצוות ובדעתו לקיימם ע"ז איכא דין קדימה במצוות שיתחיל במצוה הקרובה אליו, אבל במקום שאם יקיים את המצוה הקרובה אליו תתבטל המצוה השניה ולא יוכל לקיימה כגון בשפיכת שירים שאם ישפוך על היסוד המערבי תתבטל המצוה מהיסוד הדרומי בזה לא שייד לומר אין מעבירין על המצוות ולזה התכוננו גם התוס' ביומא לג. שחילקו בין מצוה אחת לשתי מצוות עיי"ש, ונראה שהדברים מבוארים כן בחיי אדם כלל ס"ח ס"א וז"ל: קיי"ל אין מעבירין על המצוות וזה נחלק לגי'

תנאים. דלא שייך אין מעבירין אלא כשרוצה ב' מצוות כגון שרוצה להניח טלית ותפילין דבאיזה שיפגע תחלה צריך לעשותה, אבל אם אין לו פנאי לקיים שניהם אלא רק א' לא שייך בזה אין מעבירין אלא אזלינן בתר המצוה החמורה וכ"כ התוס' ביומא לג. עיי"ש, ומעתה אין דברי התוס' סתירה למה שנתבאר דאין מעבירין הוא מהלכה שלא יחמיצנה.

(ב) בשו"ע ס"י ^{אוצר החכמה} תרע"ו ס"ה כתב וז"ל: יתחיל להדליק

בליל ראשון בנר היותר ימיני ובליל ב' כשיוסיף נר אחד סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף שהוא יותר שמאלי כדי להפנות לימין וכו', ומבואר מדברי השו"ע דס"ל דמאחר דאיכא הלכה שכל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין [ובגמ' ביומא נח: ילפינן להאי דינא מים שעשה שלמה עיי"ש] לכן צריך להתחיל להדליק כל יום בנר הנוסף ולפנות לימין דזהו דין בפניות שיהיו לצד ימין. אולם הט"ז בסק"ו כתב לחלוק על דברי השו"ע דאין זה דין בפניות לפנות לימין אלא דין להתחיל מצד ימין ולכך צריך להתחיל להדליק כל יום מהנר הראשון שהוא ימיני ולא מהנר הנוסף והביא שכי"כ הלבוש, והט"ז הוסיף טעם לדבריו דאם יתחיל בנר הנוסף הרי הוא מעביר על המצוה במה שמוליק את ידיו לצד הנרות המוכנים לפניו כי רגילות האדם לעמוד מול המנורה וא"כ יד ימינו כנגד הנר הראשון ולא כנגד הנר הנוסף ואם נאמר שידליק תחלה את הנר הנוסף מצד כל פנות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין הרי הוא מעביר על המצוה שפגע

תחילה בנר הראשון ואין מעבירין על המצוות ובע"כ שגם מצד ההלכה של ימין צריך הוא להתחיל מהנר הראשון ולא מהנר הנוסף. ויעוי' במשנה ברורה סק"י"א שכתב דאפילו דס"ל כהשו"ע יש לחשוש לקושית הט"ז ולכך שלא יעמוד מול המנורה אלא ירחיק את עצמו לצד שמאל בעת ההדלקה כדי שיפגע בו תחילה ולא יצטרך להעביר על המצוות. **ומבואר** מדברי הט"ז דס"ל "שאין מעבירין" עדיף מדין "ימין".

ולכאורה דבריו צ"ב דבגמ' ביומא נח: משמע דימין עדיף מאין מעבירין, דבמשנה מבואר שם דלאחר שהכח"ג יצא מקודש הקדשים היה מזה בהיכל על הפרוכת ולאחמ"כ היה צריך לצאת מחוץ למזבח הפנימי ומזה על ד' קרנותיו והיה מתחיל להזות מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית וכו', ובגמ' נחלקו בדין זה ר"ע ור' יוסי הגלילי ר' יוסי ס"ל כתנא דמתניתין ור"ע ס"ל שמתחיל להזות מקרן מזרחית דרומית דרומית מערבית וכו' [ויעויין ברש"י שפי' דר"ע ס"ל שהפתח שיצא מקדש הקדשים היה בדרום ולר' יוסי הגלילי היה בצפון עיי"ש], ומק' הגמ' לשיטת ר"ע דס"ל שפונה לצד שמאל שהיא קרן מזרחית דרומית והרי איכא הלכה שכל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין וא"כ צריך לפנות תחלה לקרן צפונית מזרחית [ומה"ט באמת ס"ל לר' יוסי הגלילי שמתחיל מצפונית מזרחית] ומשני דכל הדין פניה לימין נלמד מים שעשה שלמה שעמד בחוץ וס"ל לר"ע דלא ילפינן פנים מחוץ, ומק' הגמ' דעכ"פ יעשה לאיזה צד שירצה ומדוע

בעינן בדוקא לחזור ולהזות על קרן דרומית, ומשני דבאמת הכהן היה צריך להזות תחלה על קרן דרומית מערבית שבה פגע ראשונה כשיצא מקודש הקדשים וכדרי"ל דאמר אין מעבירין על המצוות ומה שאינו מזה עליה תחלה משום דכתיב ויצא אל המזבח ושם צריך להתחיל להזות, אלא דלאחמ"כ צריך לחזור לקרן דרומית מערבית דלא פקע ממנה הדין של אין מעבירין שחל עליה בתחלה עיי"ש. ומבואר בגמ' דר"ע ס"ל שכאן אין את הדין שצריך לפנות לימין ולכך "חייב" לפנות לשמאל דאין מעבירין על המצוות, ומשמע דאם היה הלכה שצריך לפנות לימין בודאי שהיה סובה כר' יוסי הגלילי שפונה לימין אע"פ דאיכא הלכה של אין מעבירין אשר מחייבת אותו לפנות לשמאל וא"כ מוכח דימין עדיף מאין מעבירין ודלא כהט"ז.

ובביאור דברי הט"ז נראה לומר דס"ל דמה שחידשה הגמ' ביומא נח: בדין של אין מעבירין על המצוות חלוק הוא בעיקרו מדין אין מעבירין של כל התורה שאותו חידש ר"ל ובו דיבר הט"ז, דר"ל חידש שבמקום שיש לפניו מצוה אין רשות בידו לעזבה דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה ובזה כתב הט"ז שאין מעבירין עדיף מהלכה של ימין או שעכ"פ אין לימין עדיפות ממנו, אולם הגמ' ביומא חדשה עוד הלכה שאפילו במקום שכבר עבר מהמצוה והיא אינה עומדת עתה לפניו אפ"ה אמרינן אין מעבירין על המצוה שהיא קודמת לשאר מצוות וצריך לחזור ולקיימה, כאן אפשר לומר דס"ל לר"ע שימין עדיף

דהמצוה לפנות ימין עומדת לפניו ואילו המצוה של אין מעבירין אינה לפניו אלא דיש עליו חיוב להשלים מצוה קודמת שנתחייב בתחלה.

אלא דלפ"ז יצא חידוש לדינא דבמקום שהיה לפניו מצוה ועבר עליה ולא קיימה ולאחמ"כ פגע במצוה אחרת שיצטרך לעשות את המצוה שלפניו מדין אין מעבירין שהיא עדיפה מאין מעבירין שחל עליו מקודם, ובאמת דהמשנה ברורה בסי' כ"ה סק"ה כתב כן, דבשו"ע ס"א כתב והמניחין כיס התפילין והטלית לתוך כיס אחת צריכין ליזהר שלא יניחו כיס התפילין למעלה כדי שלא יפגע בהם תחלה ויצטרך להניחם קודם הטלית כדי שלא יעבור על המצוה, וכתב המ"ב דאם עבר והניחם מידו ונטל הטלית שוב אסור לעזבו וליטול התפילין.

אולם הטורי אבן במגילה ו: והחזו"א בזבחים סי' ט"ו סק"א כתבו דלא כהמ"ב שלעולם לא פקע מהראשונה הדין של אין מעבירין על המצוות והיא קודמת לכל מצוה ואפילו שתהיה מונחת לפניו, ובטורי אבן כתב להוכיח כדבריו מהגמ' ביומא הנ"ל בק"ו דאם במקום שהתורה אמרה לו לעבור על המצוה ולא להזות על הקרן עד שיצא מחוץ למזבח ואפ"ה אמרינן שחייב לחזור לאותה קרן שפגע בה ראשונה משום אין מעבירין שחל עליו תחלה כ"ש במקום שפגע במצוה והתחייב לעשותה ועבר עליה שלא כדין שבודאי לא פקע ממנו החיוב של אין מעבירין הקודם עיי"ש, אכן יעויין בספר קונטרס אחרון [המובא בסוף הטו"א] שהביא בשם הרשי"ש לדחות

של אין מעבירין נאמר סדר וקדימה במצוות. אולם המ"ב ס"ל דאין להחשיב כאילו המצוה הראשונה עומדת לפניו אלא דנתחדש דיש עליו חיוב לקיים מצוה שנתחייב מתחלה ולכך במקום שעכשיו עומדת לפניו מצוה אחרת בודאי שהיא עדיפא כדי שלא יעבור על האין מעבירין של מצוה זו.

ומעתה יש לומר דהמ"ב לשיטתו שבסי' תרע"ו סק"א כתב לחוש לדברי הט"ז שאין מעבירין עדיף מימין ונתבאר לעיל דכ"ז דוקא כשהמצוה לפניו ובע"כ דאיכא ב' הלכות בדין אין מעבירין על המצוות דכשהמצוה לפניו הרי היא עדיפא על ימין, אולם במקום שאין המצוה לפניו וכל חיובה מחמת שנתחייב קודם בזה ימין עדיפא דהיא עומדת לפניו, ומכיון שכן כתב המ"ב בסי' כ"ה סק"ה שאם עבר על מצוה ולא קיימה ופגע לאחמ"כ במצוה אחרת שזה פשוט שהיא עדיפא ממצוה שנתחייב קודם לכן ודו"ק.

את ראית הטו"א מהגמ' ביומא הנ"ל דשם אין בפניו עכשיו מצוה אחרת שיעבור עליה משום אין מעבירין כי על קרן מזרחית דרומית שהוא עומד אצלו לאחר שיצא מחוץ למזבח הוא כבר נתן אלא כל הספק הוא לאחר שכבר נתן עליה האם יפנה לימין כדי לקיים את הדין של כל פניות לימין או שיפנה לשמאל לקיים את האין מעבירין שחל עליו מתחלה בזה אפשר לומר שיקיים את האין מעבירין אפי' שכבר עבר עליו דעדיפא מדין ימין, אבל באופן שבו דיבר הטו"א אם יתקן את האין מעבירין שעבר עליו יעבור עתה מחדש על איסור אין מעבירין של המצוה השניה העומדת לפניו.

ובביאור פלוגתתם של המ"ב - והטו"א והחזו"א יש לומר דהטו"א ס"ל דבמקום שעבר על המצוה ולא קיימה מה שמחויב לקיימה לאחמ"כ חשיב כאילו המצוה עומדת עכשיו לפניו ומאותו רגע שפגע במצוה רובץ עליו חיוב לקיימה, ומכיון שכן גם אם פגע במצוה אחרת המצוה שפגע בתחלה קודמת למצוה השניה דבדין

פרשת בשלח

בביאור הילפותא של איסור הוצאה ומעביר ד' אמות ברשות הרבים בשבת.

ראו כי ה' נתן לכם את השבת וכו', שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי [טז, כט]

א) ופרש"י "אל יצא", אלו אלפיים אמה של תחום שבת ולא במפורש שאין תחומין אלא מדברי סופרים ועיקרו של מקרא על לוקטי